

Dr. Görgei Márton orvos orosz fogságba esésének és szökésének története

A bevezetőt írta és a beszámolót közzétette: Topor István

Dr. Görgei Márton orvos életrajzáról kevés kézzelfogható adatot találtam. Nem sikerült kiderítenem születési helyét és családi körülményeit. A Nagy Háború Blogon megjelent írásomhoz szerencsére Dr. Örlös László olyan adalékokkal szolgált, amelyek pontosítják a róla kialakult képet. Daróczy Zoltán 1927-28. évi Nemesi Évkönyvéből és a Családtörténeti Lapok 1929. évi 7-8. számából megtudhatjuk, dr. Görgei Márton Tiszadobon született 1888. december 25-én a tornagörgői Görgei család tiszadobi ágából. A család II. Mátyás királytól 1618. április 20-án kapott nemesi levelet. Édesapja Görgei Sándor, édesanyja Porkoláb Zsuzsanna voltak. Rajta kívül a házaspárnak két fiú (Sándor és Károly) valamint két leány (Julianna és Borbála) gyermeke született.

A híres debreceni református kollégium főgimnáziumának tanulója volt nyolc éven keresztül. A sikeres érettségi vizsgát követően felvételt nyert a budapesti orvosi egyetemre. Tanulmányait végig kitűnő eredménnyel zárta. Utolsó szigorlatát azonban nem tudta letenni, mert fogságba esett. Kiszabadulván hiányzó vizsgáját is sikerrel abszolválta, amiért felterjesztették a sub auspiciis regis kitüntetésre. E kitüntetés magyarul annyit jelent, hogy a király védnöksége alatt. Az egyetemen azon hallgatóikat, akik összes vizsgáikat és doktori szigorlatukat is kitüntetéssel tették le, felterjesztették erre a kitüntetésre. Az avatási ceremóniára ünnepélyes keretek között került sor, amelyen a király által adományozott doktori gyűrűt a király képviselője nyújtotta át. Arra nézve sajnos nem találtam adatot, hogy Görgei Márton megkapta-e a királyi gyűrűt.

1917. április 29-én kötött házasságot Gulyás Ilonával, a debreceni költő, Gulyás Pál testvérével. Házasságukból három gyermek született: Ilona (1918), István (1922) és Miklós (1928).

Dr. Görgei Márton Hajdú vármegye tiszti főorvosi tisztét is betöltötte

Görgei a háború kitörésekor a császári és királyi Inf. Div. Sanitätsanstalt III-ba került besorozásra. Szinte alig kezdődött meg számára a háború, már is az oroszok fogságába került. 1915. február 22-én sikerült megszöknie és hosszú, keserves bujdosást követően a monarchia csapatainak híres gorlicei áttörése következtében május 13-án találkozott az oroszokat kergető huszárokkal.

A szökését követően némi pihenő után az olasz frontra került. Onnan küldte haza fogságba esésének és megszabadulásának történetét a Debreceni Kincses Kalendárium számára.

A Gazda István által szerkesztett Debrecen történeti kronológiájában olvasható, hogy a budapesti büntetőtörvényszék Méhes-tanácsa 1936. március 23-án Görgei Márton nyugalmazott vármegyei főorvost két hónapi fegyházra ítélte báró Vay László főispán és Rásó István alispán megrágalmazásáért. 1936 és 1944 között halhatott meg, ugyanis amikor sógora Gulyás 1944. május 13-án elhunyt, Görgei Márton már biztosan nem élt. Erről tanúskodik a költő gyászjelentése, amelyen testvére, Ilonka már özvegy Görgei Mártonné néven szerepel.

Következzen hát Görgei doktor beszámolója:

„I. Fogságom története

Az 1914-es általános mozgósítást után a galicziai frontra osztottak be, hol az Inf. Div. Sanitätsanstalt III-ba tevékenykedtem. Mert az erős offenzíva következtében nagy számmal voltak sebesültjeink, éjjel-nappal tulfeszített munkát végeztem, hogy velem együtt harczba vonult bajtársaimnak és tisztjeinknek sebesüléseit elviselhetővé tehessem. 1914. augusztus 31-én egy borzalmas ütközet alkalmával súlyosan megsebesült volt jó századosom, Josef Wittek von Saltzberg, kihez a megbecsülésből s végtelen tiszteletből származó szeretet és ragaszkodás szálai kötöttek.

Hauptmann (Ernennung am 1. November 1902) Joseph Wittek von Saltzberg, diene seit seiner Ausmusterung 1890 beim Infanterieregiment Nr. 14 - Hessen

A velem együtt dolgozó orvosok feladták reményüket, mert haslövési sérülése következtében menthetetlennek látszott. Azonban én biztam még, vele voltam s vigyáztam a nemes szívű feljebbvalóra éjjel-nappal, mignem állapotában szeptember 1-jén már jelentékeny javulás állott be. Így amikor a Divisionssanitätsanstalt csapatunk után tovább vonult a szent Oroszország határain túl, én a még nem transzportálható századosommal Liszkiben, az ő megsebesülésének helyén maradtam főnököm, dr. Herkner törzsorvos engedélyével.

Így a Mobilreservespital No. 5/11-be kerültem, hol a parancsnok dr. Stenzel ezredorvos, beosztott doktorok dr. Grosszman Ernő (Wien, Wiednerhauptstr. No. 64.) és dr. Dinoldt Gusztáv (Wien, Nussdorferstr. No. 4.) voltak.

Liszkiben ért bennünket a nagy visszavonulás. Én dr. Stenzel ezredorvos parancsára 22 súlyos és nem transzportálható sebesülttel visszahagyva 300 koronával, könnyes szemmel és fájó szívvel néztem visszahuzódó s szomoruan távozó csapataink után. Szemem előtt láttam nagyon szeretett menyasszonyom szomorú arcát, szüleimnek siró tekintetét, hátam mögött voltak már a kozákok s megjelent előttem szomorú s keserves jövőm borzalmas képe. Menekülhettem volna én is, hiszen a szabadságra nekem is jogom van, s míg így lelkemnek háborgásai s

fájdalmai között hazagondoltam, szivemig hatolt katonáink jajkiáltása, hisz ők eleget tettek kötelességüknek már, - lemondtam a szabadságról, volt már célom: ápolni, gyámolítani ezeket a szegény hősokeket, kiket szintén bánatos szülők s szomorú menyasszonyok, reményüket vesztett hitvesek s feketébe öltözött gyermekek siratnak. A parancs is maradásra intett, a szivem is ezt sugta: maradtam. Szept. hatodikán estefelé megjelentek már a kozákok s miután pénzünket, óráinkat, fehérneműinket elvették, gyógyszereinket összetörték, kötözőanyagainkat sárba taposták, eszünkbe juttatták leírhatatlan durvaságaikkal azt is, hogy már egy emberi érzelmeiből kivetkőzött népek foglyai lettünk.

Szegény jó kapitányom, aki annyira vágyódott haza szerető felesége s gyermekei körébe, nem tudta elviselni rettenetes helyzetét, borzalmas felizgatottsága, érzelmeinek viharzása sirba döntötte. Szeptember 8-án délután a kórházunkat magába foglaló uradalmi lakás szép kertjében temettem el őt saját magam készítette sirba, fenyőfák alá s míg szanitészkatonáim az általam összetákoltt koporsóra hányták a göröngyöt, a távoli Rawaruskától hozzánk hatoló ágyuk dörgése rázott fel mély keservemből s mintha mondták volna: „Ne félj te szegény ember, igaz, hogy egész világot elveszítettél, csak légy erős s kegyetlen sorsod ne ejtsen kétségbe.”

(X X) Hauptmann v. Wittek des Inf.-Reg. Nr. 14
(erlag seiner bei Wassilow am 31. Aug. 1914 erlittenen schweren Verwundung im Feldspital Liski) mit seinen Zugkommandanten.

Von links: Kadett Müller; Kadett Wehrenfennig (Linz); Fähnrich Wizek (Linz); Hauptmann Wittek; Res.-Leutnant Fröhlich (starb den Heldentod am 10. Dezember); Fähnrich Dr. Straßmayr (Linz).

Hptm. Josef Wittek v. Salzburg.

Hptm. Josef Wittek v. Salzburg diente, seit seiner Ausmusterung im Jahre 1890, durch 24 Jahre im Infanterieregiment Nr. 14 und kommandierte bei Kriegsbeginn die 11. Kompagnie.

Am 31. August 1914 wurde Hptm. v. Wittek — in dem heißen Gefechte bei Poturzyn, Wajstew in Rußlandspolen — durch einen Rauchschuß schwer verwundet, vom Stabsfeldw. Fächl aus dem Feuer getragen und in das Feldspital nach Liski transportiert. Hier pflegte ihn der Einj.-Freiw. Mediziner Martin v. Görgei des Infanterieregiments Nr. 14 in aufopfernder Weise.

Als am 6. September 1914 das Feldspital in die Kuffenhände fiel, geriet der schwerverwundete Hptm. v. Wittek in große Aufregung und wollte unbedingt sein Lager verlassen mit den Worten: „Gebt mir meinen Säbel, ich rette meine Soldaten und mich!“ Kraftlos sank er aber zurück und eine bald darauf eintretende Rauchfellenzündung machte dem Leben dieses heldenmütigen, hervorragend pflichteifrigen, braven Offiziers ein Ende.

Am 8. September in den Morgenstunden gab Hptm. v. Wittek seinen Geist auf und wurde von den Russen im Garten des Schlosses von Liski mit militärischen Ehren, bei dem fernen Geschützdonner der Schlacht von Rawaruska, beerdigt.

Nach seinem Tode wurde Hptm. v. Wittek für seine hervorragende Tapferkeit mit dem Militärverdienstkreuz 3. Klasse mit der Kriegsdecoration Allerhöchst ausgezeichnet.

Hptm. Josef Wittek v. Salzburg.

A Salzburg haláláról beszámoló német nyelvű újság első bekezdésének végén szerepel a következő szövegrészlet: Mediziner Martin v Görgei, azaz Görgei Márton neve.

Virággal ültettem be szegény kapitányom sirját, s míg fejénél a büszke „Hauptman von Wittek” felírású kereszt állt, had álmodjék ő a szerelemről s szabadságról. Míg sirjánál hajadon fővel s könnybe borult szemmel álltam, kértem Istenemet, hogy ő neki, ki a békéért és nyugalomért vonult hadba, adja meg az örökké tartó csendes nyugalmat.

A muszkák szeptember 11-én szekérre raktak s hiába tiltakoztam, hogy ez merő embertelenség, súlyos sebesültjeimet Krystynopolba vitték. Igazam volt, út közben három szegény ember meghalt. Mi az az oroszoknak! Krystynopolba sebesültjeimet elvették tőlem s Oroszországba vitték, rám egy tüdőlövéses magasabb orosz tisztet bízta. S mert a megnyugtató morfin következtében állapotom hamarosan javult s mint hogy én is, mint valami nagy tudós léptem köztük fel, rokonszenvedőket megnyertem s az ő 173. sz. mozgókórházukba osztottak be. Így Galicziában voltam az idő legnagyobb részében.

Görgeit az orosz tisztok odaadó orvosi munkája miatt nagyon tisztelték és kedvelték. Ennek bizonyítéka ez a kép is, amely 1914 októberében készült Bilgorajban. A középen ülő alak Görgei, a monarchia egyenruhájában, de orosz sapkával a fején.

Kisérnem kellett őket mindig s míg fájó szívvel s feldult kedéllyel láttam embertelen rablásaikat és fosztogatásaikat, mert hát az orosz nem a háborút, hanem a rablást tekinti fő céljának, - addig a szegény, kirabolt népnek mindenütt segítségére siettem, pénzzel, orvossággal, itt-ott ennivalóval láttam el őket s mindig biztattam a reményüket vesztő embereket, hogy csapataink majd visszajönnek, csak kitartás a fő. Így Grodziskóban, Kolbuszowában, Ja'lanyban, Sedziszowban és Lezajskban.

Tehettem ezt annál inkább, mert az oroszok azon kijelentésekre, hogy a háború után Oroszországban telepedem, teljes szabadságot adtak s így a lakossággal mindenütt szabadon érintkezhettem. De nagyobb vigasztalást adott szomorú helyzetemben az a körülmény, hogy fogságba jutott s mindenükből kifosztott katonáinkon mindenkor segíthettem. Így a fogságba került tisztjeinknek, midőn arról panaszkodtak, hogy 4-5 napja alig ettek valamit, az orosz szakács 20-30 kopekkel való megvesztegetésével mindig friss ennivalót juttattam s friss ruházattal láttam el őket. Az orosz élelmezési vonalaknál ugyanis minden orosz mintára van berendezve, a fogolytranszportok élelmezésére a tiszték pénzt kapnak s ezen kell élelmet venniök, azonban ők a pénzt igen egyszerűen zsebre dugják anélkül, hogy a foglyok valamit kapnának. A legénységnek annyival jobb dolga volt, hogy, hogy a galicziai lakosoktól valamit koldulhattak, azonban a tisztetekhez még közelíteni sem lehetett. Azonkívül fogságba megsebesült katonáink közül hármat, miután kigyógyultak, azon bemondással, hogy meghaltak, civíl ruhában megszöktettem s jószívű lengyel s rutén lakosoknál bujtatva el őket, mindig pénzt s ennivalót juttattam részükre. Ezek voltak: dr. Sárossi József p. ü. fogalmazó egyéves önkéntes hadapród Aradról, Petőfi tér 10., Empacher József szakaszvezető és Geier Vilmos közkatona, mindkettő a 84. sz. gyalogezredből.

Szintén kedves napjaim voltak, midőn már a fogságból megszökött katonáink kerestek fel s őket biztatgattam s gyámolítottam. Így Zeller Róbert a gráci 7. sz. gyalogezredből, Szacsó Pál Nagykőrösről, Baráth Endre, Arad, Vécsey-u. 7., Gréta Ferencz Lezajskból.

Minden gondolatom ezekben a szomorú napokban hazám s otthon élő, rólam mit sem tudó szomorú szeretteim voltak. Ki-ki álltam esténként a falu határára, könnyes szemmel néztem haza felé, délre, irigyeltem a magasban repülő madarakat, gondolatom hazaszállt Debreczenbe, körülvette szeretettel az öreg kollégiumot, a Nagyerdőt, s minden kedves helyet.

Kinzott, hogy nem irhattam, s hogy én sem tudtam semmit otthonról, bántott, hogy nem vehettem részt hazám védelmében, hisz a muszkák állításaik szerint nemsokára Budapesten lesznek, s az ágyuk messziről hozzánk hangzó, dübörgő, viaskodó s egymást tulharsogó bőgése is szemrehányó volt számomra. Mindig mintha mondták volna: neked a tieidnél van a helyed, neked a hazás s szeretteid védelmében kell részt vened!

De sejtettem, hogy még egy feladatot kell végeznem s aztán menekülhetek. És ez az alkalom meg is jött nemsokára. Az oroszok ugyanis a San vonalat januárban kezdték megerősíteni, s minthogy bennem megbiztak, engem mindig magukkal vittek, különösen Sienniawa mellé, hol én főként a tüzérségi állásokat figyeltem meg. Mindezek pontos megjegyzése végett az oroszoknál lévő specziális térképeink közül a megfelelőket eldugtam, megfigyeléseimet pontosan bejegyeztem s a térképeket mindig magamnál tartottam. Közben folyton tanultam oroszul és lengyelül, hogy később nyelvtudásommal boldogulhassak.

Így nem lepett meg a parancs, hogy 1915, február 23-án reggel Oroszország belsejébe kell mennem. Hiszen vártam is már rá. Mindezt február 22-én tudtam meg s ugyanakkor fizettek az oroszok 240 rubelt ki, mert nagyon szorgalmasan dolgoztam kórházaikban. Így volt egy kis pénz feleslegem is, mely a Galicziában folytatott praxisom alkalmával itt-ott kapott kis pénzösszegemet jelentősen megnövelte.

Szökésem terve már készen volt. Február 22-én egész nap szomorúnak tettem magam, hogy a megszólott kedves (?) társaságtól válnom kell s kértem épen ezért az orosz tisztet, hogy bánatomat sétálással üthessem el. Ők megengedték. Én az egész délutánt azzal töltöttem el,

hogy a város szélén lévő betegemhez vittem már múlt év októberében beszerzett civilruhám, s megkértem, hogy szobájában ne gyűjtsen fényt. Este ismét visszamentem parancsnokomhoz, Radcsenkó kapitányhoz, s miközben nagy szomorúságot árult el arczom, előtte szép fehér inget (két pár fehér ruhát) huztam magamra. Majd ismét bejelentettem, hogy sétálni megyek. Ő természetesen beleegyezett s miközben a parancsnoktól „vizontlátásra” kívánással s vizontnemlátásos kézfogással váltam el, az első negyedet mutató hold fényénél küzdelmes s szenvedésekben gazdag utamra indult. A civilizruhám gyorsan magamra húztam s a közellevő erdőbe vágtam be. Balkezemben kompasszal, jobbkezemben villanyos lámpával indultam el Rzeszow irányában. Zsebemben igazolványom, melyet egy rubelért adott egy irodai muszka altiszt s igazolta, hogy Boruszovics Feodor krysztynopoli lakos vagyok s egész Galicziában mint kupecz Lemberg felé és vissza szabadom sétálhatok.

Tehát Isten velem, vagy meglátom szomorú s kisirt szemű menyasszonyomat, bánatos szüleimet, vagy csak onnan felülről fogok letekinteni rájuk.

II. Szökésem és bujdosásom

Átöltözködtem, piszkos, szagotot parasztruha volt rajtam, de szívem alatta csak hazámért, szeretteimért: szomorú arcú menyasszonyomért s kisirt szemű szüleimért dobogott. Vajjon meglátom-e őket, vajjon kívánhatok-e jó estét nekik? Megnéztem kupecz igazolványomat: nálam volt, megnéztem pénzem, hogy velük a muszkákkal beszélhessek: hiány nélkül megvoltak. Balkezemben iránytű, jobbkezemben villanyos lámpa. Isten veled Lezajsk, ki olyan elkeseredett harcok színtere voltál, Isten veled te szomorú emlékü San, ki most csendesen folydogálsz füzes partjaid között ott a sikságon, én rajtad nem megyek keresztül, hogy orosz fogságba vigyenek.

A falu utolsó háza mellett volt a temető, keresztül vágtam rajta, hogy benne pihenő hős katonáink sírjától bucsut vegyek. „Ti már alusztok, pihenjétek jó bajtársak, pedig benneteket is várnak otthon, ti már nem szenvedtek, nyugodjatok békével.”

Neki vágtam az erdőnek, hogy délnyugati irányban a 45 km-re levő Rzeszowot elérhessem s ott egy ismerősömnél megpihenhessek.

Szabad vagyok tehát, nem kell embertelen vadságait látnom a muszkáknak, nem fogom vérző szívvvel látni, hogy miként rabolnak ki mindent s küldik hazájukba az értékes holmikat, nem fogom hallani a tönkretettek jajkiáltásait, őszbeborult szülők siránkozását, midőn a parancsnok elé rendelt lányuk megbecstelenítve hagyta el az elátkozott házat. Szabad vagyok s bármi történjék, én szabadságommal csak nyerni fogok. Gyönyörű, holdvilágos februári este volt, bár csikorgó hidegben haladtam előre, de nem fáztam, sőt nagyon is melegem volt. A csillagok mosolyogva néztek le rám, mintha biztatnának; a távolban megjelent előttem a kis ház, ahol szabadságra neveltek fel jó szüleim; megjelent a kanyargó Tisza, mely után áhitoznak most a piszkos oroszok, meg a kakasos, karcsu torony, hol hazaszeretetre és istentiszteletre tanítottak, meg az ős kollégium a benne eltöltött felejthetetlen évekkkel, megjelentek őszbeborult tiszt tanárain, kik szeretettel gondolnak kint harcoló tanítványaikra, megjelentek az elmúlt idők kedves emlékei, melyek most azonban fájók, kinzók. Arczom izzott, agyam fantáziált. Oroszfogságba esett tisztjeink elbeszélése után magam elé képzeltem azt a rzeszowi tejfelarcú lengyel úri lányt, aki a kapufélfát átölelve sirt, midőn csapataink az októberi harcok után a Santól szomorúan lecsüggesztett fővel visszafelé húzódtak. Tudj' Isten mi vár őreá, midőn 2-3

óra múlva megjelennek az emberi érzelmeiből kivetkőzött kozákhordák. Hja, a kozákok akkor kemény vitézek, ha fegyveres ellenséget maguk előtt nem látnak, ha védtelen népség s asszonyok állnak velük szembe. Elémbe képzeltem az imádkozó népet, amely visszavonulásunk után a reggeli órákban templomában térdreborulva imádkozott s tisztjeinket, midőn ezek templomukba bementek, észre sem vették. A pap tovább imádkozott s talán a szomorú, siralmas jövőt, a lángbaborult házakat, rommá lett tűzhelyeket látta maga előtt, vagy a borzalmas kancsuka suhogását hallotta, midőn a halálra kintzolt utolsót hörgött. Nyomasztó hangulat uralkodott a templomban, melyet a gyermekek, asszonyok s öreg emberek szinig megtöltöttek, a pap elakadva nagyot sóhajtott, hangos sirásra fakadt az egész imádkozó sereg. Sirtak tisztjein is, kik ugyan az imát nem értették, de érezték, hogy pár óra múlva ezeknek az embereknek egész világa el fog veszni. Láttam ismét a romokban heverő galicziai városokat, a romok felett révedező tekintettel üldögélő, akaratátvesztette, rongyokba öltözködött népet, mely imát már nem ismer, de átkot sem, mert torka egészen kiszáradt.

Igy észre sem vettem, hogy patakokon, göröngyös szántóföldeken vágtam keresztül s hogy egyszer egy kereszt előtt állok. Megvilágítottam villanyos lámpámmal. Öt katonánk feküdt s aludta ott örök álmát, kik az októberi előrenyomulás alkalmával itt megvívott diadalmas ütközetben estek el. S tényleg, amott fehérlenek az orosz lövészárkok az erdő szélén, ott voltak a gyilkos rablók, kiket a könyörtelen rendszert képviselő atyuskájuk ideküldött. Nyugodjatok hős bajtársak békével, ti megtettétek kötelességeteket, Isten veletek!

A hold kezdett már erősen sülyedni s én a Wislok folyóhoz értem. Minthogy csolnak sehol sem volt s a távolból odalátszottak Rzeszow lámpái, az erdő szélén lévő erdőkerülő házában ablakán bezörgettem s megkérdeztem, merre kell a Wislokon átmennem. Az erdőkerülő, az öreg Waniowsky, látva, hogy nem közönséges ember vagyok, behívott a szobájába, felesége mindjárt megkinált tejjel s kenyérral, miközben elmondták, hogy három fiuk harczol hadseregünkben, negyedik fia, ki gimnazista, szintén arra vár, hogy csapataink visszaverjék a muszkát és az öreg Waniowskyval beálljon hadseregünkbe. Látva, hogy ezek jó emberek s értelmesek, megkértem őket, hogy a padláson, a gimnazista fiokkal meghálhassak. Ott a fiu azon kijelentésére, hogy hozzájuk minden nap jönnek szőkevény osztrák-magyar katonák ebédre, náluk maradhatnék-e egy pár napig. A szülők is készségesen beleegyeztek, csak azt kívánták, hogy nappal az erdőben, éjjel pedig a padláson legyek. Így volt helyem addig, míg az orosz kutatás, mely ellenem irányul, lezajlik. Tényleg nappal a borzasztó hidegben az erdőben járkáltam. Vittem magammal egy pár krumplit s baltát, így a fenyőfák alsó száraz galyait levágva jó tüzet csináltam s krumplit sütöttem magamnak. Hallgattam Przemysl ágyuinak halált osztogató riadozásait, míg a Wislokon túl, az Előkárpátok hóval borított szomorú aljában az orosz vonat füttyöngetett kevélyen s hiúan. Két hétig voltam a Medyna-Lancutka nevű falutól körülbelül három kilométerre lakó Waniowsky Mihály magányosan álló házában anélkül, hogy a család tagjain kívül valaki csak sejtette volna. Ezalatt József, a gimnazista fiu húsért menve be a közeli Rzeszowba, Lacautba, Sokolowba, sőt Lezajska is, megtudta, hogy az oroszok nagyon keresnek, sőt a lakosság kijelentései szerint 700 rubelt is tüztek ki a fejemre.

Két hosszú hét, tele lemondással, s mérhetetlen kinlódással. Nappal az erdőben, éjjel a szalam közé vájt lyukban a padláson s midőn a kegyetlen márcziusi hideg szél a tető cserepein keresztül bevágta a havat, reggelre sapkával beburkolt fejemen s szabadon lévő arcomon ujjnyi vastag hó volt. De nem adtam fel reményem, szabad vagyok s a muszkától megszabadultam. Csak dörögjetelek tovább przemysli ágyuk, tartsatok ki, én tovább megyek küzdő csapataink felé. S megindultam. Olyan rossz idő volt, hogy senki sem mert kibujni a házából, én erdőkerülőtől

erdőkerülőig, tanítótól tanítóig eljutottam Jaslóig, hol azonban vissza kellett fordulnom, minthogy mindenütt erős kozákcsapatok cirkáltak.

A hóval borított talaj azonban búvóhelyet nem adott, így várnom kellett tavaszig. Visszafordultam hát elkeseredett szívvvel, hogy Sokolowba juthassak egy jó orvos ismerősömhöz dr. Marian Bukowskihoz. Nem láthatom tehát szeretteimet s hazámat, pedig nem is vagyok messze csapatainktól. Viszont balga fővel nem akartam az oroszok kezeibe futni. Elkeseredéssel s lemondással teli szívvvel neki vágtam ismét április elején az utnak Sokolow felé. Utközben hallottam, hogy Przemysl elesett. Sirtam én is, nem csak a szegény, összetört galicziai lakosság, mely utolsó reményét veszttette el Przemyslben. Veszedelmessé vált ezzel a menekülő osztrák-magyar katonák helyzete is, mert a hitét veszttett lakosság közül többen az oroszokkal kezdtek kaczerkcodni. Ezért történt, hogy fogságból elmenekült katonáinkat ismét legnagyobb részben összefogdosták az oroszok.

Igaz, hogy sokan is voltunk, mert az utóbbi időben a kísérő muszka 1-2 korona lefizetése mellett az illetőt futni hagyta. Így sokat elfogtak ismét a muszkák, mer április közepe felé járt az idő s a lakosság megműveltette a szökött katonákkal földjeit, viszont nagy vadászatot rendeztek ránk különösen éjnek idején a muszkák s a reményét és hitét veszttett lakosság közül sokan, különösen a jól fizető muszka tiszték szeretői vált asszonyok, nagy segítségükre voltak.

Nem egyszer ezen kívül a muszkák megtették azt is, hogy katonáink kikémlelése végett a mi katonaruháinkat vették magukra s így a mit sem sejtő katonáinkat törbecsálták, viszont hadifogságukba jutó katonáin közül azokat a galicziaiakat, kik egy kis kémkedésre vállalkoztak, azon kikötéssel, hogy csapatainkat felkutatják s elárulják, szabadon bocsátották. Így elkeltt hagynom Bukowski doktor kedves házát, hol ismét két hétig rejtőzködtem s hol az általam megszóktetett Empacher József szakaszvezetőt, Geier Vilmost, Sárosi József kadétot s azonkívül Zeller Róbertet magamhoz véve, április 20-a táján a mindent elrejtő erdőkbe bevágtam. Ott az éjszakai nagy hidegek miatt aludni nem tudva éjszaka tüzeltünk, nappal pedig vagy én, vagy Sárosi, ki jól tudott tótul, a környező falvakból élelmet szereztünk. Pénzem volt, hisz' telt a 240 rubelből. Így voltunk május elejéig, amikor a híres gorlicei áttörés mihozzánk is elhallatszott. Az ágyudörgés napról napra közelebb jött s május 8-án láttuk először, amint az orosz trén borzalmas rendtelenségben futott. A szekerek 3-4 sorban egymás mellett, ha egy felborult, nem törődtek vele, rohantak tovább, a gyalogság és a lovasság rendetlen tömegben; a gyalogság kifáradva, elrongyolódva minden lépten-nyomon kidült, senki sem rabolt most, mindenki igyekezett a San tulsó oldalára átjutni. Így a mi kíváncsiságunkat nem zavarták meg, midőn az erdő szélén hasalva gyönyörködttünk a művészi rendtelenségben. Sárosi bajtársunk nagyon merészen közéjük vágva megkérdezte, hova mennek, mire azok válasz helyett kérték őt, hogy meneküljön velük, mert jönnek a barbár germánok. Sárosi épen Sokolowba szándékozott bemenni kenyérért, igen megrémült arczal felült egy muszka szekérre s Sokolowban szállt csak le a szekerükről, miközben kérte a muszkákat, hogy ne hagyják ott őt, mert ő germánokat látva szörnyet hal. A muszkák természetesen nem vártak s mi jót nevttünk Sárosi ötletén.

A nagy futás 3 napig tartott, május 11-12-én már csak lovas csapatok futottak visszafelé, 13-án pedig, épen áldozócsütörtök napján, már az utolsó patrouiliok akarták két ágyuval feltartani csapatainkat, de alig lőttek egyszer, mindjárt megdördültek a mi ágyuink is s a muszkák eltakarodtak azonnal, mert a távolban megjelentek lovas csapataink.

Mi elő jöttünk az erdő széléből, mi szegény, sokat szenvedett, megtört bujdosók, hogy édes magyar nyelvünkön üdvözülhessük odasiető huszárainkat, hogy köszönetet mondjunk nekik, mert minket megszabadítottak egy olyan tehertől, melynek elviselésére csak a hazaszeret, s a szomoru arczu menyasszony teszi képessé az embert. Ézelmünk leirhatatlan volt, sirtunk mindnyájan s könnyeink végigperegtek összecsapzott bajszunkon s szakállunkon. Megszabadultunk az akasztófától s bensőmben megcsendült az ének szava: „Te benned biztunk eleitől fogva Uram!”

Források:

- Debreczeni Képes Kalendárium. XVI. évfolyam 1916. 84-91.
- http://www.rakovszky.net/D1_DisplRemlmg/Rako_DRI_ShowRemotelImages.shtml?SLSG_G2_2@0693
- A beszámolóban eredetileg nem szerepelnek a Josef Wittek von Saltzbergről készült képek, ezeket az alábbi honlapon találtam: http://www.hessen14.at/g_t2.htm